

พิพิธภัณฑ์โรงพยาบาลสมเด็จพระเจ้าพระยา

สถาบันจิตเวชศาสตร์
สมเด็จพระเจ้าพระยาเป็นโรงพยาบาล
จิตเวชแห่งแรกในประเทศไทย ก่อตั้ง
โดยพระมหากษัตริย์คุณของพระบาท
สมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาล
ที่ ๕ เมื่อวันที่ ๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๓๒
โดยมีชื่อเดิมว่า โรงพยาบาลคนเสียจริต

สถานที่ตั้งแห่งแรกอยู่บริเวณ
ปากคลองสาน ฝั่งธนบุรี เป็นอาคารแบบ
จีนขนาดใหญ่ในเนื้อที่ประมาณ ๔-๕ ไร่
ซึ่งเดิมเป็นบ้านของพระยาภักดีภักทร (เจ้าสัวเกงซัว) อดีตเจ้าภาษีสินค้าต่าง ๆ หลายรายการ ซึ่งยกให้
หลวงเป็นการชำระค่าภาษีที่ติดค้างอยู่

ในระยะแรกโรงพยาบาลคนเสียจริตได้รักษาผู้ป่วยโดยแพทย์ประจำและแพทย์แผนไทย ต่อมา
เมื่อจำนวนผู้ป่วยเพิ่มมากขึ้นประกอบกับสถานที่คับแคบ นายแพทย์ไฮเอ็ด ผู้อำนวยการคนแรกของโรง
พยาบาล ได้เสนอให้รัฐบาลซื้อที่ดินและบ้านของเจ้าพระยาสุรวงศ์ไวยวัฒน์ (วร บุนนาค) หรือ เจ้าคุณ
ทหาร ที่ดินของนายเปีย ราชานุประพันธ์ และที่ดินใกล้เคียงของราษฎรอื่น ๆ รวมเนื้อที่ ๔๔ ไร่ครึ่ง เพื่อ
สร้างโรงพยาบาลแห่งใหม่ซึ่งเป็นที่ตั้งของสถาบันฯ ในปัจจุบัน คืออยู่ที่ริมคลองสานด้านตะวันตกตอนใต้
ห่างจากสถานที่เดิมประมาณ ๖๐๐ เมตร

เมื่อแรกก่อตั้งนั้นในประเทศไทยยังไม่มีผู้ที่มีความรู้ความสามารถในการรักษาทางด้านจิตเวชอย่าง
เป็นทางการ จึงได้จ้างนายแพทย์ชาวตะวันตกหลายท่านเพื่อเข้ามาเป็นแพทย์ใหญ่ และทำการรักษาที่โรง
พยาบาลแห่งนี้ อาทิ เช่น นายแพทย์ไฮเอ็ด หมอคาร์ทิว นายแพทย์เมนเดลสัน

ภายหลังมีแพทย์แผนปัจจุบันคนไทยจบ การศึกษามารับราชการแทนชาวต่างประเทศ ศาสตราจารย์หลวงวิเชียรแพทยาคม (เถียร ตู วิเชียร) ได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้อำนวยการโรงพยาบาล คนแรกที่เป็นคนไทย ท่านได้ไปศึกษาวิชาโรคจิตเพิ่มเติมจากประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นเวลา ๒ ปี จนกระทั่งปลายปี พ.ศ. ๒๔๗๔ ท่านก็ได้เดินทางกลับมา เพื่อพัฒนางานด้านต่าง ๆ และเปลี่ยนชื่อโรงพยาบาล คนเสียจริตมาเป็นโรงพยาบาลโรคจิตตณบุรี ถือเป็น ก้าวสำคัญในการรักษาผู้ป่วยจิตเวชในสังคมไทย

ศาสตราจารย์นายแพทย์ฝน แสงสิงแก้ว ผู้อำนวยการในช่วงปี พ.ศ. ๒๔๘๕-๒๕๐๒ ได้รับการ ยกย่องให้เป็นบิดาแห่งจิตเวชศาสตร์ไทย ท่านได้พัฒนาโรงพยาบาลโดยรื้อลูกกรงเหล็กแล้วเปลี่ยนเป็นมุ้ง ลวดแทน เปลี่ยนชื่อเรือนที่พักของผู้ป่วยเป็นชื่อดอกไม้เพื่อให้มีความหมายน่าชื่นใจ

ในด้านการดูแลผู้ป่วยใช้หลักของความรักความเอาใจใส่ประดุจพ่อแม่ดูแลลูก ในด้านวิชาการท่าน เป็นผู้วางรากฐานวิชาจิตเวชศาสตร์และสุขภาพจิตในการศึกษาก่อนและหลังปริญญา นอกจากนี้ท่านได้ เปลี่ยนชื่อโรงพยาบาลมาเป็น “โรงพยาบาลสมเด็จพระยา”

ต่อมา ปี พ.ศ. ๒๕๔๕ โรงพยาบาลสมเด็จพระยาได้เปลี่ยนชื่อเป็น “สถาบันจิตเวชศาสตร์ สมเด็จพระยา” โดยมีภารกิจหลักในการบำบัดรักษาผู้ป่วยจิตเวช ประสาทจิตเวชศาสตร์ และเป็นสถาบัน ฝึกอบรมทางด้านจิตเวชศาสตร์ สุขภาพจิต และศาสตร์ที่เกี่ยวข้องในระดับก่อนและหลังปริญญา ตลอดจน พัฒนางานวิชาการด้านจิตเวชศาสตร์และประสาทจิตเวชศาสตร์ ที่พัฒนาอย่างต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

ท่ามกลางแมกไม้ร่มรื่น ภายในสถาบันจิตเวชศาสตร์สมเด็จพระยา ตึกโบราณหลังหนึ่งทรงตัว ทรห่านสง่างามควรค่าแก่การอนุรักษ์ ตึกหลังนี้คือ พิพิธภัณฑ์โรงพยาบาลสมเด็จพระยา ที่จัดแสดง ผลงานและวิวัฒนาการด้านการรักษาโรคทางจิตเวชในอดีต ซึ่งนับเป็นพิพิธภัณฑ์ทางจิตเวชแห่งแรกของ ประเทศไทย

อาคารโบราณหลังนี้เดิมเป็นตึกของเจ้าพระยาสุรวงศ์ไวยวัฒน์ (วร บุนนาค) ซึ่งท่านสร้างขึ้นเป็นบ้านพักอาศัยในบริเวณที่ดินที่เป็นสวนพักผ่อนขนาดใหญ่อยู่ริมคลองสาน และยังใช้เป็นที่ปลูกต้นไม้านาพันธุ์ รวมถึงยังเคยใช้เป็นที่รับรองบุคคลสำคัญในครั้งนั้นด้วย

เมื่อมีการปรับเปลี่ยนที่ดินผืนนี้ให้กลายเป็นโรงพยาบาลคนเสียจริต อาคารเดิมที่เคยใช้เป็นตัวบ้านของท่านเจ้าพระยาก็ถูกเปลี่ยนการใช้งานมาเป็นบ้านพักของผู้อำนวยการโรงพยาบาล ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๕๕ จนกระทั่งถูกใช้เป็นอาคารพิพิธภัณฑ์โรงพยาบาลสมเด็จพระยาในปัจจุบัน

ตัวพิพิธภัณฑ์มีลักษณะเป็นอาคาร ๒ ชั้น มีหอคอยเสมือนเป็นชั้นที่ ๓ เหนือชั้น ๒ อยู่บางส่วน ลักษณะสถาปัตยกรรมเป็นแบบโรแมนติกผสมผสานอิทธิพลสถาปัตยกรรมของอังกฤษ แบบทิวดอร์ และอิทธิพลสถาปัตยกรรมมัวร์ อาคารหลังนี้สร้างราวปลายสมัยรัชกาลที่ ๔ หรือต้นรัชกาลที่ ๕ เป็นอาคารที่ชายพร้อมที่ดินให้กับโรงพยาบาล นับเป็นอาคารที่มีอายุเก่าแก่ที่สุดในฝั่งธนบุรี

เดิมอาคารหลังนี้ใช้สำหรับเป็นบ้านพักของผู้อำนวยการตั้งแต่ท่านแรกเป็นต้นมา หลังจาก พ.ศ.๒๕๑๔ นายแพทย์หทัย ชิตานนท์ เป็นผู้อำนวยการ ก็มีได้ใช้เป็นบ้านพักของผู้อำนวยการอีก แต่มีความคิดที่จะนำอาคารดังกล่าวมาทำเป็นพิพิธภัณฑ์จัดแสดงวิวัฒนาการด้านการรักษาพยาบาลโรคทางจิตเวชแทน

นายแพทย์สมโภชน์ สุขวัฒนา ผู้อำนวยการท่านต่อมาได้สนับสนุนการดำเนินการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ทางจิตเวชอย่างสมบูรณ์ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๒ โดยสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดพิพิธภัณฑ์ เมื่อวันที่ ๑ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๓๒

โดยรอบอาคารพิพิธภัณฑ์มีต้นไม้ใหญ่ร่มรื่น สนามหญ้าด้านหน้าเป็นที่ตั้งอนุสาวรีย์ ศาสตราจารย์นายแพทย์ฝน แสงสิงแก้ว บิดาแห่งจิตเวชศาสตร์ไทย ขนาดเท่าคนจริงในท่านั่ง ดวงตาฉายแววอ่อนโยน อยู่บนแท่นหินได้ร่มไม้

ภายในอาคารพิพิธภัณฑ์แบ่งเป็นส่วนจัดแสดงทั้งสิ้น ๙ ส่วน เพื่อให้ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางจิตเวชศาสตร์ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ดังนี้คือ ประวัติของโรงพยาบาล ภาพถ่ายเก่า ผู้อำนวยการและบุคคลสำคัญที่มีส่วนก่อตั้งโรงพยาบาลคนเสียจริตในอดีต ห้องเครื่องมือในอดีตที่ใช้ในการรักษา ของใช้ในอดีต และหนังสือรวมถึงตำราโบราณที่เขียนด้วยลายมือของบุคลากรในอดีตที่มีส่วนต่อการพัฒนาด้านจิตเวชศาสตร์

อาคารพิพิธภัณฑ์โรงพยาบาลสมเด็จพระเจ้าพระยาเป็นอาคารโบราณที่ได้รับการดูแลรักษาให้คงสภาพเดิมไว้เป็นอย่างดีที่สุด รวมถึงเป็นอาคารที่มีความสำคัญต่อประวัติศาสตร์ทั้งในอดีตจนถึงปัจจุบัน จึงได้รับการยกย่องจากสมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์ คัดเลือกให้เป็น “อาคารอนุรักษ์ดีเด่น” ได้รับพระราชทานรางวัลจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ประจำปีพุทธศักราช ๒๕๓๐ เมื่อวันที่ ๑๖ เมษายน พ.ศ. ๒๕๓๐

พิพิธภัณฑ์โรงพยาบาลสมเด็จพระเจ้าพระยา เป็นแหล่งการเรียนรู้นอกระบบ ประชาชนทุกกลุ่มสามารถเข้าชมได้ในวันและเวลาราชการ แต่ต้องทำหนังสือขออนุญาตเข้าชมผ่านผู้อำนวยการสถาบันฯ เนื่องจากเป็นอาคารเก่าแก่ จึงจำเป็นต้องมีการจำกัดจำนวนผู้เข้าชมด้วย

